

ISSN:2181-0427 ISSN:2181-1458

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

**НАМАНГАН ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ
ИЛМИЙ АХБОРОТНОМАСИ**

**НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК НАМАНГАНСКОГО
ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА**

2021 йил 9-сон

Бош муҳаррир: Наманган давлат университети ректори С.Т.Тургунов

Масъул муҳаррир: Илмий ишлар ва инновациялар бўйича проректор М.Р.Қодирхонов

Масъул муҳаррир ўринбосари: Илмий тадқиқот ва илмий педагогик кадрлар тайёрлаш бўлими бошлиғи Р.Жалалов

ТАҲРИРҲАЙЪАТИ

Физика-математика фанлари: акад. С.Зайнобиддинов, акад. А.Аъзамов, ф-м.ф.д., доц. М.Тўхтасинов, ф-м.ф.д., проф. Б.Саматов, ф-м.ф.д., доц. Р.Хакимов, ф-м.ф.д., М.Рахматуллаев.

Кимё фанлари: акад.С.Рашидова, акад. А.Тўраев, акад. С.Нигматов, к.ф.д., проф.Ш.Абдуллаев, к.ф.д., проф. Т.Азизов.

Биология фанлари: акад. К.Тожибаев, акад. Р.Собиров, б.ф.д. доц.А.Баташов, б.ф.н.

Техника фанлари: - т.ф.д., проф. А.Умаров, т.ф.д., проф. С.Юнусов.

Қишлоқ хўжалиги фанлари: – г.ф.д., доц. Б.Камалов, қ-х.ф.н., доц. А.Қазақов.

Тарих фанлари: – акад. А.Асқаров, с.ф.д., проф. Т.Файзуллаев, тар.ф.д., проф. А.Расулов, тар.ф.д., проф. У.Абдуллаев.

Иқтисодиёт фанлари: – и.ф.д., проф.Н.Махмудов, и.ф.д., проф.О.Одилов.

Фалсафа фанлари: – акад., Ж.Бозорбоев, ф.ф.д., проф. М.Исмоилов, ф.ф.н., О.Маматов, PhD Р.Замилова.

Филология фанлари: – акад. Н.Каримов, фил.ф.д., проф.С.Аширбоев, фил.ф.д., проф. Н.Улуқов, фил.ф.д., проф. Ҳ.Усманова, фил.ф.д., проф. Б.Тухлиев, фил.ф.н., доц.М. Сулаймонов.

География фанлари: - г.ф.д., доц. Б.Камалов, г.ф.д., проф.А.Нигматов.

Педагогика фанлари: - п.ф.д., проф. У.Иноятов, п.ф.д., проф. Б.Ходжаев, п.ф.д., п.ф.д., проф. Н.Эркабоева, п.ф.д., проф.Ш.Хонкелдиев, PhD П.Лутфуллаев.

Тиббиёт фанлари: – б.ф.д. Ғ.Абдуллаев, тиб.ф.н., доц. С.Болтабоев.

Психология фанлари – п.ф.д., проф. З.Нишанова, п.ф.н., доц. М.Махсудова

Техник муҳаррирлар: [Н.Юсупов](#).

Таҳририят манзили: Наманган шаҳри, Уйчи кўчаси, 316-уй.

Тел: (0369)227-01-44, 227-06-12 **Факс:** (0369)227-07-61 **e-mail:** ilmiy@inbox.uz

Ушбу журнал 2019 йилдан бошлаб Ўзбекистон Республикаси Олий аттестация комиссияси Раёсати қарори билан физика-математика, кимё, биология, фалсафа, филология ва педагогика фанлари бўйича Олий аттестация комиссиясининг диссертациялар асосий илмий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

“НамДУ илмий ахборотномаси–Научный вестник НамГУ” журнали Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигининг 17.05.2016 йилдаги 08-0075 рақамли гувоҳномаси ҳамда Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрацияси ҳузуридаги Ахборот ва оммавий коммуникациялар агентлиги (АОКА) томонидан 2020 йил 29 август куни 1106-сонли гувоҳнома га биноан чоп этилади. “НамДУ Илмий Ахборотномаси” электрон нашр сифатида халқаро стандарт туркум рақами (ISSN-2181-1458)га эга НамДУ Илмий-техникавий Кенгашининг 14.09.2021 йилдаги кенгайтирилган йигилишида муҳокама қилиниб, илмий тўплам сифатида чоп этишга рухсат этилган (**Баённома № 9**). Мақолаларнинг илмий савияси ва келтирилган маълумотлар учун муаллифлар жавобгар ҳисобланади.

НАМАНГАН ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ-2021

МУСИҚАНИНГ ФАЛСАФИЙ-ИРФОНИЙ ТАҲЛИЛИ

Исақова Замирахон Рухитдиновна, фалсафа фанлари номзоди, доцент
Наманган давлат университети

Аннотация. Мақолада муסיқанинг ирфоний тафаккур тараққиётидаги ўрни тадқиқ этилиб, тасаввуф ва муסיқа муштарақлиги манбалар асосида ўрганилган ҳамда муסיқанинг ўзига хос жиҳатлари манбалар асосида фалсафий-ирфоний таҳлил этилган.

Калит сўзлар: борлиқ, муסיқа, дин, ирфон, ориф, руҳ ва тана, гармония, самоъ, илҳом, қадрият.

ФИЛОСОФСКО-ГНОСЕОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ МУЗЫКИ

Исакова Замирахон Рухитдиновна, кандидат философских наук, доцент
Наманганский государственный университет

Аннотация. В статье исследуется роль музыки в развитии мистического мышления, изучается общность суфизма и музыки, а также на основе источников анализируется специфические аспекты музыки.

Ключевые слова: бытие, музыка, религия, гнозис, мудрость, душа и тело, гармония, самаъ, вдохновение, ценность.

PHILOSOPHICAL-EPISTEMOLOGICAL ANALYSIS OF MUSIC

Isakova Zamirakhon Rukhitdinovna, Candidate of Philosophy, Associate Professor
Namangan State University

Annotation: The article examines the role of music in the development of mystical thinking, studies the commonality of Sufism and music, and analyzes specific aspects of music on the basis of sources.

Keywords: being, music, religion, gnosis, wisdom, soul and body, harmony, sama, inspiration, value.

Кириш (Introduction). Муסיқа коинот сирининг бири бўлиб, сўз билан таърифлаб ва тасвирлаб бўлмайдиган инсоний туйғу ва кечинмалар оҳангларда гўзал ифода топади. Муסיқа инсон онги ва руҳиятида эзуликка интилиш туйғуларини уйғотади. Муסיқа оҳангида теран фалсафий ғоя, инсон, борлиқ, коинот ўртасидаги боғлиқлик, умр мазмунини англаш мужассамдир. Муסיқа юксак маънавий мақомларга кўтарилиш, барча оламлар Яратувчиси Аллоҳга етишиш воситасидирки, муסיқа инсон танаси, жони ва руҳига кучли таъсир этади. “Тиб қонунлари”да “Тўдак учун икки ашё зарур: бири, уни аста қимирлатиб тебратиш, иккинчиси, онанинг кўшиғи (алла)дир. Биринчиси боланинг танасига, иккинчиси руҳига тегишлидир” [1.118.] дейилган.

Мавзуга оид адабиётларнинг таҳлили (Literature review).

Диний эътиқоднинг пайдо бўлиши башарият тарихида янги саҳифа очилишига туртки бўлган бўлса, кейинроқ кашф этилган муסיқа инсоният руҳий-маънавий оламининг тадрижий тараққиёти давомийлигини таъминлаган [2.7.]. Минг йиллар

ДАВЛАТ ВА ЖАМИЯТ БОШҚАРУВИДА КАДРЛАР ИННОВАЦИОН ФАОЛИЯТИНИ ЮКСАЛТИРИШНИНГ ИЖТИМОЙ-МАДАНИЙ ХУСУСИЯТЛАРИ

Юлдашев Серобжон Урмоналиевич
Фарғона давлат университети
фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD)

Аннотация: Мақолада давлат ва жамият бошқарувида кадрлар инновацион фаолиятини юксалтиришнинг ижтимоий-маданий хусусиятларининг илмий аҳамияти очиқ берилган. Жамият бошқарувида инсон ресурси давлат ҳокимияти органлари тизимидаги кадрлар салоҳиятини шакллантиришда таянч вазифасини ўрганилган. Кадрлар салоҳиятининг ақлий, ижтимоий, профессионал тажриба билан боғлиқ салоҳияти ва психологик-физиологик салоҳиятига боғлиқ эканлиги илмий асосланган.

Калит сўзлар: давлат, жамият, бошқарув, ақл, салоҳият, ривожланиш, ижтимоий-маданий хусусиятлар, кадр.

СОЦИАЛЬНО-КУЛЬТУРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ПОВЫШЕНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ АКТИВНОСТИ ПЕРСОНАЛА В ГОСУДАРСТВЕННОМ И ГОСУДАРСТВЕННОМ УПРАВЛЕНИИ

Юлдашев Серобжон Урмоналиевич
Ферганский государственный университет
Доктор философских наук

Аннотация: В статье раскрывается научная значимость социокультурных особенностей развития инновационной деятельности кадров государственного управления. Исследуется роль человеческих ресурсов в управлении обществом в формировании человеческих ресурсов в системе органов государственной власти. Научно обосновано, что потенциал персонала зависит от умственного, социального, профессионального опыта и психолого-физиологического потенциала.

Ключевые слова: государство, общество, управление, интеллект, потенциал, развитие, социокультурные характеристики, персонал.

SOCIO-CULTURAL FEATURES OF INCREASING THE INNOVATIVE ACTIVITY OF PERSONNEL IN GOVERNMENT AND PUBLIC MANAGEMENT

Yuldashev Serobjon Urmonalievich
Fergana state university
Doctor of Philosophy (PhD)

Annotation: The article reveals the scientific significance of the socio-cultural features of improving the innovative activities of personnel in public administration. The role of human resources in the management of society in the formation of human resources in the system of public authorities is studied. It is scientifically based that the potential of personnel depends on its mental, social, professional experience and psychological-physiological potential.

4. Муסיқанинг ирфоний-фалсафий қиймати шундаки, инсон муסיқа оламида борлиқнинг бутун моҳиятини “кўриш” имкониятига эга бўлади. Муסיқа санъат тури сифатида бутун олам муסיқаси (оҳанг, маром, тембр, уйғунлиқ, шакл)нинг чексиз ифодаси бўлса, инсон ана шу муסיқани чуқур англаш ва идрок этиш, борлиқнинг бир бутунлиги ва “бутун олам уйғунлиги”ни ҳис этиш салоҳиятига эгадир.

Таклифлар (Recommendations).

1. Ирфон соҳиблари учун муסיқа маънавий камолотга эришиш воситаси бўлиб, “самов” мажлислари руҳни тарбиялашга қаратилган. Бутунги кунда ҳам инсон муסיқанинг чексиз гўзаллигини маънавий тараққиётга кўра баҳраманд бўлиб, муסיқанинг илоҳий моҳиятини теранроқ англаш учун маънавий-руҳий юксалишга интилиши лозим.

2. Унутилаётган мумтоз муסיқа ва замонавий муסיқа ўртасида пайдо бўлган “чуқур” қайта тикланиши ҳаётий зарурат, чунки инсон руҳи майинлиқ, юмшоқлиқ, тиниқлиқ, софлиқ, поклик, тинчлик, осойишталик билан барқарор бўлади. Буларнинг акси инсон руҳининг ёвузлашиши ва беқарорлигига сабаб бўлади.

Адабиётлар рўйхати (References)

1. Абу Али ибн Сино. Тиб қонунлари. Таржимонлар А. Расулев, К. Мирзаев, У.И. Каримов, А. Муродов. 1-китоб. – Т.: Шарқ, 118-бет.
2. Ключев А. С., Философия музыки. 2-е изд., испр. и перераб. СПб.: Астерион, 2010. 7-бет.
3. Коломиец Г.Г. Ценность музыки: философский аспект. Изд 2-е. – М.: Издательство ЛКИ, 2007. 43-бет.
4. Аристотель. Сочинения в 4 т. Т. 4. – М.: Мысль, 1983. 231-бет.
5. Шабанова Ю. Философия и музыка. – Днепр.: 2017. 65-бет.
6. А.В.Мачинский. К вопросу о музыкальном строе древнеегипетских инструментов. №2. – Л.: 1975, 24-25-бетлар.
7. Аль-Фараби. Философские трактаты. – Алма Ата.: 1972. 332-333-бетлар.
8. Абу Райхон Беруний. Қадимги халқлардан қолган ёдгорликлар. – Фан.: 1968. 273-бет.
9. Эстетика. Словарь. – М.: Политиздат, 1989. 96-бет.
10. Абу Али ибн Сина. Избранные произведения. Т. I. – Душанбе.: Ирфон, 1980. 171-бет.
11. Самов эшитиш деган маънони англатади. Инсонга чинакам завқ-шавқ берадиган ҳар қандай муסיқа, кўшиқ, оҳанг, куй самов деб аталади. Бу ҳақда яна қаранг: Имом Абу Ҳомид Муҳаммад ибн Муҳаммад ал-Ғаззолий. Ихёу улумид-дин. I-китоб. – Т.: Мовароуннахр, 2003. 212-бет.
12. Тўраев Б.О. Махдуми Аъзам (ҳаёти ва илмий-маънавий мероси). – Т.: Инновацион ривожланиш нашриёт-матбаа уйи, 2020. 37-бет.

13. Президент Шавкат Мирзиёевнинг “Шарқ тароналари” ўн иккинчи халқаро мусиқа фестивалининг очилишига бағишланган тантанали маросимдаги табрик сўзи. Халқ сўзи газетаси, 2019 йил 27 август.1-бет.
14. Бертельс Е.Э. Избранные труды: Суфизм и суфийская литература. – М.: 1965. 123-бет.
15. Хисматуллин А.А. Суфийская ритуальная практика: На примере братства накшбандийа. СПб., 1996. 145-153-бетлар.
16. Эрнст К Суфизм. – М.: 2002. 196-бет.
17. Наср С. Исламское искусство и духовность. – М.: 2009. 119-бет.
18. Степанянц М.Т. Философские аспекты суфизма. – М.: 1987. 225-229;; Степанянц М.Т. Исламским мистицизм – М.: 2009. 124-127.
19. Смирнов А.В. Великий шейх суфизма: Опыт парадигмального анализа философии Ибн Араби. – М.: 1993. 127-бет.
20. Насыров И.Р. Основания исламского мистицизма (генезис и эволюция). – М.: 2009. 139-142-бетлар.
21. Хазрат Инайт Хан. Мистицизм звука. – М.: 2004.
22. Али ибн Усман аль-Джуллаби аль-Худжвири. Раскрытие скрытого за завесой для сведущих в тайнах сердец. Пер. с английского А.Орлова. Издание первое. – М.: Единство, 2004. 396-бет.
23. Лосев А.Музыка как предмет логики. – М.: 2012. 5-бет.
24. Суханцева В.К. Музыка как мир человека (от идеи Вселенной к философии музыки). – Киев.: Факт, 2000. 29-бет.
25. Царлино Д., Установления гармонии (Le istitutioni harmoniche). Перевод О. П. Римского-Корсакова // Музыкальная эстетика западноевропейского средневековья и Возрождения, под ред. В. П. Шестакова. – М.: 1966. 131-бет.
26. Ломанов М. Элементы симметрии в музыке. – М.: Музгиз, 1970. 165-166-бетлар.
27. Али ибн Усман аль-Джуллаби аль-Худжвири. Раскрытие скрытого. 396-бет.
28. Алишер Навоий. Насойим ул-муҳаббат мин шамойим ул-футувват. Мукамал асарлар тўплами. 17-жилд. – Т.: Фаъ, 2001. 302-бет.
29. Раъс Ю., Нинаинский Е. О художественных возможностях синтеза музыки и цвета // Музыкальное искусство и наука. Сборник статей. – М.: 1970. 45-бет.
30. Богомолов А. Г. Метафизика звука в западноевропейской культуре. М.: МАКС Пресс, 2012. 57-бет.
31. Коломиец Г.Г. Ценность музыки: философский аспект. Изд 2-е. – М.: Издательство ДКИ, 2007. 85-бет.
32. Иброҳимов О.. Мақом ва макон. – Т.: 1996. 17-бет.

мобайнида дин ва муסיқа авлоддан-авлодга ўтиб, инсон қалбининг энг сирли нуқталарига етиб бориш, унга тасалли, таскин, ғоялар бериш, борлиқнинг ўзига хос уйғунлигини англашга кўмак берган. Ҳар икки кашфиёт ҳозирга қадар ўзаро боғлиқ ҳолда мавжуд бўлиб, турли қарашлар таъсирида ижобий (эркинлик, мафкура, ибодат маросимлари) ёки салбий (тазийқ, чеклов, тақиқ) муносабат билдирилган [3.43.]. Шунга қарамай, оҳанг ва уйғунлик кўнгли тубининг энг нозик жойларигача етиб борган [4.231.]. Қадимги юнон муסיқаси (музалар санъати)нинг “самовий уйғунлик” назарияси [5.65.]да илгари сурилган осмон жисмларининг тўрт фалаги, тўрт моддий унсур, уд асбобининг тўрт тори, инсоннинг тўрт мижози, табиатнинг тўрт унсури орасидаги ўзаро мутаносиблик [6.24-25.] Шарқ муסיқий тафаккури ривожига катта таъсир кўрсатган. Абу Наср Форобий “Муסיқа ҳақида катта китоб” асарида товушларнинг пайдо бўлиши, муסיқий куйлар уйғунлиги вужудга келишининг математик принципларини очиқлаб, муסיқани бир-биридан фарқ қиладиган учта: инсонга ҳузур-ҳаловат бахш этадиган, эҳтиросни кўзғаб, жўшқинлик бахш этадиган, фикрлашга, тафаккур қилишга мажбур этадиган турларга ажратган [7.332-333.].

Абу Райҳон Беруний муסיқа, оҳанг ва шеърни уйғунлигини инсон руҳиятига таъсирини таҳлил қилган: “Оҳанглар руҳ (қалб)га тартибга туширилган, шаклга киритилган бўлгандагина кучли таъсир қилади, чунки руҳ тартибга кирган ашёни тезроқ қабул қилади, руҳ шеърга туширилган оҳангни осон илғайди ва шу сабабли у шеърга кўпроқ интилади, чунки шеър низомли (тартибли)дир, аммо у муסיқа билан оҳанглаштирилган шеърларга янада кўпроқ майл кўяди, негаки (бунда) шеърнинг тартиби оҳанг мутаносиблиги билан уйғунлашган бўлади [8.273.].

Ибн Сино муסיқанинг келиб чиқишини инсон нутқидаги оҳанг билан боғлаб, муסיқани инсон кайфиятига тақлид [9.96.] деб таърифлаган: ҳиссий идрок этиладиган ашёлар ичида ўз табиати ва жадаллигига кўра, ёқимли ва ёқимсиз туйғулар уйғотадиган объектлар мавжуд; товушлар эса табиатан ёқимли ёки ёқимсиз бўлмайди, яъни, бизда ёқимли ёки ёқимсиз сезгини товушнинг ўзи эмас, балки уни пайдо қилиш усули уйғотади [10.171.].

IX-XII асрларда тасаввуф таълимоти Шарқ халқлари маданияти, маънавиятининг барча соҳаларига кириб борган, жумладан, “самов” [11.162.] мажлислари ҳам. Тасаввуф таълимотида муסיқанинг илоҳий олам билан уйғунлиги янги талқин қилинган: “Муסיқа инсонийликни илоҳийлик билан туташтирувчи кўприк” [12.37.] бўлиб, ҳеч нарса билан ўлчаб, солиштириб бўлмайдиган беқиёс илоҳий таъсир кучига эгадир [13.1.].

Муҳаммад Хоразмий, Аҳмад Фарғоний, Паҳлавон Маҳмуд, Умар Хайём, Мирзо Улуғбек, Абдурахмон Жомий, Алишер Навоий, Заҳириддин Муҳаммад Бобур, Нажмиддин Кавкабий, Дарвиш Али Чангийнинг муסיқага оид рисолаларида муסיқа илми ва тарихи, ижро, чолғу созларининг тузилиши, ижро услублари, санъаткорлик қонун-қоидаларига маълумотларни баён этилган. Илк тасаввуфий-ирфоний адабиётларда ҳам сўфийларнинг муסיқа, самов, нашийд, кўшиқ, куйга муносабати таҳлил этилган.

Муסיқанинг Шарқ фалсафасида тутган ўрни, мумтоз муסיқанинг пайдо бўлиши, ривожланиши, тараққиёти, сўфийликда муסיқанинг моҳияти, Шарқ халқлари мумтоз муסיқасига оид тадқиқотлар, жумладан, муסיқа тасаввуф маросими сифатида

Е.Бертельс [14. 123.], тасаввуфнинг мумтоз мусиқага таъсири муаммоси А.Хисматулин [15.145-153.], К.Эрнст [16.196.], С.Наср [17.119.], М.Т.Степанянц [18..225-229; 124-127.], А.В.Смирнов [19.127.], И.Р.Насыров [20.139-142.], Ҳазрат Иноятхон [21.] мусиқанинг инсон руҳиятига таъсири ва илоҳий табиатини тадқиқ этган тадқиқ этган.

Тадқиқот методологияси (Research Methodology). Илмий билишнинг объективлик, мантиқийлик, тарихийлик, ворисийлик, системалилик, герменевтика, интерпретация, қиёсий таҳлил усуллари ташкил этади.

Таҳлил ва натижалар (Analysis and results).

Мусиқа илоҳий инъом бўлиб, ориф қалбида илҳом чашмасининг кўзи очилади. Оҳанглар сўфийнинг қалбига нур бўлиб қуйилиб, ҳеч ким эшитмаган ва ҳеч ким илғамаган оҳанглар уйғунлиги кашф этади [22.396.].

Мусиқа “қалб математикаси” [235.] бўлиб, ақл руҳдан қувват олса, руҳ қувват беради. Мусиқа инсон руҳини юксакликка кўтаради [24.29.]. Мусиқани бевосита кўз билан кўриб бўлмаса ҳам, инсон қалбининг тубигача, кўринмас “нукта”сигача етиб борадики, олмосни фақат олмос билан синдириш мумкин бўлгани каби, мусиқа инсон руҳини юксалтириш учун жисмоний ва ақлий тебранишларни буткул ўчиришга қодирдир [25.131.] (оломон маданиятининг шовқин-суронли мусиқаси ёшларнинг жисмоний, ақлий ва руҳий тебранишларини буткул ўчириб, уларни манкуртга айлантиргани каби). Тебранишлар инсон руҳини юксакликдан тубсизликка тушириш, шу онда яна тубсизликдан юксакликка кўтариш қудратига эга [26.165-166.] бўлиб, мусиқанинг кучини истеъдодли инсонгина ҳис эта олади.

Инсон томонидан басталанган мусиқа илоҳий мусиқанинг акси, андозасидир. Мусиқа ориф қалбида илҳом чашмаларининг кўзи очилади ва оҳанглар сўфийнинг қалбига нур бўлиб қуйилиб, ҳеч ким эшитмаган ва ҳеч ким илғамаган оҳанглар уйғунлиги кашф этадики, мусиқани орифнинг ғизоси [27.396.] дейдилар. Мусиқа инсоннинг Аллоҳга бўлган буюк муҳаббатининг ўзига хос ифодаси бўлиб, инсон қалбидаги илоҳий ишқ муждаси куй, ашула воситасида ифодаланган.

Шайх Авҳадуддин Кирмоний дейди:

“Алар дер эрмишларки, рубоб уни беҳишт эшигининг сариридир,
Агар андин қалбимизга хушнудлик етса, жиҳат будур” [28.302.].

Руҳ латиф ва нозик, товушларда ҳам латифлик, назокат борки, руҳ ўз табиатига яқин ашёларга интилади, яъни тана овқат билан, руҳ оҳанг билан тирик. Кимдир “мен овоз, оҳанг, мусиқадан сира завқ олмайман” деса, ёлғончи ва мунофиқ ёки одамзодга ҳам, ҳайвонга ҳам ўхшамаган бир махлуқдир. Кўшиқ ва мусиқага қарши чиқиб, маъно этувчилар ўзларига зулм ва зарар етказган бўладилар. Зеро, мусиқа икки дунё (бу дунё ва охираат) уйғунлигини яратадиган илоҳий неъмат бўлса, “самов” Аллоҳга етиш йўлидаги бошланғич нуқтадир.

Борлиқдаги нарса-ҳодисалардан завқланиш, нафис ҳис-туйғуларга ғарқ бўлиш, атроф-муҳит жозибасидан ҳайратланиш, инсоният яратган мўъжизалардан ҳаяжонланиш, атрофида бўлаётган воқеликни англаш ва унга мос муносабат билдириш инсон руҳияти билан боғлиқдирки, мусиқа ва оҳангнинг инсон руҳиятига таъсири ранглар асосида изоҳланган: до – қизил, фа – оч қизил, ре – сариқ, ми – ҳаво ранг, си – кўк, соль – жигар ранг, ля – яшил ранг тимсолидир [29.45.]. Мусиқанинг бадий (танани ҳаракатга ундайдиган), илмий (ақлни жалб қиладиган), ҳиссий